

21. YÜZYIL EŞİĞİNDE YENİ ÇELİŞKİLER/YENİ KRİZLER ORTAMINDA ULUSLARARASI SİYASAL SİSTEMİN ÇOK KUTUPLULUĞA DOĞRU EVRİLMESİ

KAVUNCU, Sibel-DİLAN, Hasan
TÜRKİYE/TURPIA

ÖZET

Soğuk Savaş sona erince krizlerin ve çatışmaların sona ereceği bekleniyordu. Tam tersine; krizler ve çatışmaların yoğunluk kazandığı gözlemlenmeye başlandı.

Bir görüşe göre; iki kutuplu sistemin karşıtlığı, temel mantığı çatışma ortamı ve krizleri besliyordu. Onlara göre Sovyetler Birliği'nin dağılması, Doğu Bloğunun çökmesi bu süreci hızlandırdı. Daha geniş açıdan bakacak olursak; Doğu-Batı karşıtlığının baskısı veya zorlamasıyla çatışmaların ve krizlerin üstü küllenmiş, derinlerde bitkisel hayat sürüyordu. Etnik-dinî çatışmalar Soğuk Savaş sona erince su yüzüne çıkmaya başladı.

Diğer bir görüşe göre de bu anlaşmazlıkların, çatışmaların hortlaması iki kutuplu sistemin düzenleyici(regulation)faktörünün aniden ortadan kalkmasıyla gerçekleşti. Uluslararası sistemin klasik düzenleyici faktörlerin veya öğelerinin yetersiz kalması bu belirsizliği, güç dengesindeki kaymayı beraberinde getirdi. İktidarsız görünümüyle Birleşmiş Milletler veya Uluslararası Hukuk'ta egemenlik hakkının supranasyonal yargılamaya devrinin uluslararası topluluk tarafından kabul edilip edilmemesi tartışmaları buna örnek olarak verilebilir.

Bu yeni anlaşmazlıkların yarattığı yeni krizler kısa sürede çözümlenemeyince, bunlara karşın düzenleyici önlemler alınamayınca, güç dengesindeki dengesizlikler yeni aktörlerin kapasitelerini arttırmalarına ve sahnede yer almalarına neden oldu. 11 Eylül 2001 terör saldırısının Amerika Birleşik Devletlerini hedef alması örneği gibi...

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş, iki kutupluluk, çok kutupluluk, Birleşmiş Milletler.

Soğuk Savaş'ın Ardından

I. Dünya Savaşı sonrasında dünya, Batı ve Doğu (Sovyet) bloğu olarak ikiye ayrılmış, askerî, ekonomik ve teknolojik alanlardaki güç, Batı bloğunun lideri Birleşik Amerika ile Doğu bloğunun lideri Sovyetler Birliği'nin elinde toplanmıştır. Savaştan galip çıkmış iki büyük devlet ABD ve Sovyetler Birliği'nin uluslararası ilişkilerin merkez eksenlerini oluşturduğu iki bloklu (iki

kutuplu) dünya 45 yıl sonra Doğu bloğunun çözülmesi ile tarihe gömülürken, iki süper güç arasındaki anlaşmazlık ve çatışmaların birbirlerine karşı doğrudan silah kullanmadan yaşandığı, her iki tarafın da karşılıklı askerî bir çatışmaya girmekten kaçındığı süreç, soğuk savaş dönemi de sona ermiştir. Böylece, İkinci Dünya Savaşı'yla oluşmaya başlayan dönem, sistemin başat güçlerinden SSCB'nin çökmesiyle sona ermiştir.

Uluslararası ilişkilerle ilgili uzmanlarca genel kabul gören bir nokta şudur ki, Soğuk Savaş Dönemi'nde hâkim olan iki kutuplu sistem aslında dengeleyici ve istikrarlı bir sistemdir.

Güç kutuplarının görece olarak dağıldığı iki kutuplu sistemde nükleer silahlar caydırıcılık özelliği taşırlar. İki süper gücün arasında çekirdekli silahların yok edici etkisine dayalı bir dehşet dengesinin kurulduğu bu sistemde her iki blok da kendi etki alanlarında istikrar ve güvenliği sağlarken, karşı bloğun kendi güvenliği ile ilgili yapacağı faaliyetleri de kontrol eder. Bu sistem kesinliğe kesinlik ise barışa yol açmıştır (Sander, 1996: 524).

İki süper devletin liderleri oldukları iki blok arasındaki ilişkilere egemen olan güç yarışması ve çatışma, dünyanın birçok bölgesinde Orta Doğu'da, Asya'da, Afrika'da anlaşmazlıklara ve bölgesel savaflara da sığramış, onlara küresel nitelik kazandırmış ancak iki süper güç arasındaki dehşet dengesi bunların sıcak bir Avrupa ve dünya savaşına dönüşmesini engellemiştir (Ülman, 1994: 31). Tarafların yani iki kutuplu dönemin iki nükleer gücü ABD ve SSCB'nin her ikisinin de akla uygun bir yaklaşım içinde davranış sergileyecekleri Soğuk Savaş Dönemi'nin yerleşik inancını oluşturmuştur. İki süper güç karşılıklı girişilecek bir savaşın tehlikelerinin çok büyük olacağını farkındalığıyla hem kendilerini hem de müttefiklerini herhangi bir olası çatışmaya karşı böylesi bir ortam oluşturmamak yönünde davranış ve tutumlar izlemeye koordine etmişlerdir. Bu anlayış ise, Soğuk Savaşa dair, iki kutuplu sistemin kendine has bir istikrar yapısı oluşturmuştur.

Uluslararası aktörlerin davranışlarını önceden kestirebilmenin mümkün olduğu iki kutuplu yapının çözülmesiyle birlikte, çift kutuplu sistem tek kutuplu bir sisteme doğru evrilmiştir. Oluşan yeni uluslararası ortamda sistem, alt sistemlerin hâkim olduğu bir yapıya dönüşürken (Sönmezoğlu, 1994: 13), iki kutupluluğun istikrarlı ortamından belirsiz bir ortama girilmiş, dünyanın eskisine oranla çok daha fazla çatışmaya sahne olduğu istikrarsız bir uluslararası ortam oluşmuştur.

Soğuk Savaş'ın bitimiyle birlikte ABD önderliğinde huzur ve barış dolu yeni bir dünya düzeni kurulacağı ilan edilmiş, Irak'ın Kuveyt'i işgalini cezalandıran Körfez Savaşı ile başlayan sürecin artık dünyada zorbalık çağını büyük ölçüde sona erdirdiği duyurulmuştur. Körfez Savaşı sırasında "Baba Bush" tarafından ABD'nin dış politika stratejisinin adı "Yeni Dünya Düzeni" olarak konulmuş, 1991'deki Körfez Savaşı bir anlamda Yeni Dünya Düzeni'nin kuruluşunun simgesel olayı hâlini almıştır. Başkan George Bush yeni dünya düzenini ortaya

koyarken oluşacak yeni sistemle ilgili net bir tanımlamaya gitmemiş olsa da yeni sistemin daha düzenli bir dünya temelinden hareketle oluşturulacağı ve oluşturulacak bu yeni düzenin eski gerginlik ve çatışmaların son bulduğu, nükleer ve topyekun imha silahlarının ortadan kalktığı, demokrasiye yer verilen, insan haklarına sahip çıkılan, sorunların barışçı yöntemlerle çözümlendiği ve de insanların daha mutlu olmalarının sağlanacağı bir dünyayı hedeflediği o günkü söylemlerde vurgulanmış, yapılan açıklamalarda tüm insanların refahı ve mutluluğu için elele verilen bir dünya fikrinin altı çizilmiştir (Kohen, 1994: 112)

Soğuk Savaş'ın bitimi ve ABD'nin tek süpergüç olarak belirmesinin hemen ardından Başkan George Bush'un gündeme getirdiği Yeni Dünya Düzeni kavramı ile birlikte beklentiler ABD'nin önderliğinde daha özgür ve barışçı bir dünya kurulacağı yönünde olmuş, ancak uluslararası alanda ortaya çıkan gelişmeler bu olumlu beklentileri kısa zamanda gölgelemiştir. Evet soğuk savaş bitmiştir, ideolojik çatışmalar büyük ölçüde geri kalmıştır ama ABD'nin askerî anlamda tek süpergüç olarak kaldığı yeni dünya düzeninde ilerleyen süreçle birlikte dünyanın belli bölgeleri eskisine oranla çok daha fazla çatışmaya sahne olmaya başlamıştır. SSCB çatısı altında birleşik bir ekonomik, siyasi, askerî birim oluşturan cumhuriyetler bağımsızlıklarını kazanmaya, etnik gruplar arasındaki düşmanlıklar su yüzüne çıkmaya, böylece siyasi olarak istikrarsız yeni bölgeler oluşmaya başlamış, Sovyetler Birliği döneminde izlenen politikalar çerçevesinde uzun zaman bastırılmış etnik kimlik meselesinin ön plana çıktığı milliyetçilik akımları parçalanma eğilimlerini hızlandırmıştır (Eralp, 1992: 23).

Ultra ulusçuluk hareketlerinin yol açtığı bölgesel ve küçük çatışmalar hâlinde süren savaşlar ve şiddet gün gün artarken dünya neredeyse anarşi içinde yaşar hâle gelmiştir. Dünyanın sorunsuz bir köşesi kalmaz, bağımsızlığına yeni kavuşan devletlerde etnik gerginlikler ortaya çıkarken, Orta Asya, Kafkasya, Balkanlar gibi bölgeler yeni kriz bölgeleri olarak belirmiştir. Avrupa, Balkanlardaki trajedilerle sarsılmış, istikrarsızlık dalgaları Afrika'nın dört köşesine yayılırken, Orta Doğu ise geçmişte olduğundan daha kapsamlı ve yoğun kriz noktalarına sahip olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemle birlikte siyasi haritaların yeniden çizilmeye başlanması dondurulmuş bir hâlde bulunan etnik ve milliyetçi akımları körüklemiş, ülke sınırları içerisinde baş gösteren mikro milliyetçi çatışmalar bütün bölge ülkelerinin istikrarını tehdit eder hâle gelmiştir (<http://www.turekischebotschaft.de/tr/arsiv/2001/k1812011.htm>).

Açıkça görülmüştür ki, Soğuk Savaş'ın bitmesi daha da fazla istikrarsızlık, güvenliğe yönelik daha fazla tehdit ve daha fazla uluslararası çatışmadan başka bir şeye yol açmamıştır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde görülen demokratikleşme ve giderek artan egemenlik mücadeleleri, olması arzulanan istikrarın yerine, gerilim ve çatışmaları daha da arttırmaktan öteye geçememiştir. Dünya başka bir eksene doğru hızla ilerlerken, küreselleşme olgusuyla karşıt bir durum oluşturan bölgeselleşme olgusu, parçalanma olgusu ile birlikte yeni dünya

düzeninde uluslararası sistemin sacayaklarından birini oluşturmuştur. Soğuk Savaş sonrası şekillenen süreçte dünya, yüzeysel aynı zamanda da karışıktır. İstikrarlı yapılar olmadığı gibi kesinliğin yerini de belirsizlik almıştır. Bölünmüş ve parçalanmış bu dünya paradoksal bir biçimde günden güne daha da fazla küreselleşmektedir (Berktaş, Ekim1999-Mart 2000:b 5, 9). Kısaca bütünleşme ve parçalanmanın iç içe geçtiği ve birlikte geliştiği bir uluslararası ortam oluşmuştur.

2000’li Yıllar

Soğuk savaş sonrası temelleri atılan ve 90’lı yıllara hâkim olan Yeni Dünya Düzeni, 2000’leri yaşadığımız günümüzde hâlen tamamlanmış bir süreç değil, aynı zamanda hergün ortaya atılan yeni fikirler ve bu fikirler etrafında kurulan kurumlarla şekillenen, bir anlamda oluşumu devam eden bir süreç; Yeni dünya düzeni aynı zamanda, soğuk savaş süresince varolan fakat diğer büyük, dünyayı bir kaosa sürükleyebilecek tehlikelerin öneminden dolayı su yüzüne çıkamayan sayısız mikro problemin uluslararası ortama yerleşmesini de beraberinde getirmiş olan bir tarihsel dönem.

Ancak takvimler 11 Eylül 2001’i gösterdiğinde, bu dönemin sona ermiş olduğuna dair söylemler, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’ye yönelik olarak gerçekleşen terörist saldırıların ardından sıkça teleffuz edilir hâle gelmiştir. Peki ama 11 Eylül sonrası ortaya gerçekten de yeni bir dünya düzeni çıkmış mıdır? Analistlerin sık sık tekrarladığı deyişi ile 11 Eylül olayı yeni bir dünya düzeni yaratmış mıdır? Temelde ABD karşıtı, ama daha çok sistem karşıtı bir küresel güç: Terör, eski güç dengelerini alt üst etmiş midir? ABD’nin sınırlarını da aşan küresel bir değişime yol açmış mıdır? Eğer öyle ise bu düzenin başat güçleri ve üzerinde yükseldiği temel ölçütler nelerdir? Gerçekten 11 Eylül dünyada neyi ne kadar değiştirmiştir?

Öncelikle kabul edilmelidir ki, bu tip değerlendirmelerde bulunabilmek, varsayımlar yapabilmek için henüz çok erkendir. Her şeyden önce uluslararası ilişkiler son derece dinamik bir alandır ve bu alana yönelik öngörülemeyen gelişmelerin biranda bütün tahminleri altüst edebileceği de apaçık bir gerçektir. İşte bu esastan hareketle, tüm bu sorulara hayır ya da evet diye başlayan bir cevap aramak yerine, 11 Eylül sonrası gelişmeleri irdelemek çok daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.

“11 Eylül sonrası ortaya yeni bir dünya düzeni çıkmış mıdır?” sorusunu irdelerken görmekteyiz ki, hâlen içersinde bir tek dünya gücü ve bunun yanı sıra bölgesel güç merkezlerinin olduğu bir düzen içinde yaşamaya devam ediyoruz. Ancak, 11 Eylül saldırıları ile terör küresel bir tehdit olduğunu ispatlarken, terörizm sorunu uluslararası gündeme oturmuş, dünyamız yakın zamana kadar soyut bir düzlemde tartıştığı güvenlik tehdidinin somutlaştığına şahit olmuştur. Yine net bir şekilde görülmüştür ki, dünya küreselleşirken, tehdit ve tehlikeler de küreselleşmiştir. 11 Eylül Yeni Dünya Düzeni’ne yönelik başlıca tehditlerden birisinin uluslararası terörizm olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda,

11 Eylül saldırıları sonrası süreçte iki kutuplu yapı içerisinde uluslararası sistemin aktörleri olan ulus devlet ve uluslararası örgütlerin yanında soğuk savaş sonrası Yeni Dünya Düzeni'nde bireylerin, hükümetler dışı örgütlerin ve sivil toplum kuruluşlarının da uluslararası sistemin aktörleri olmasının yanına terörizm (küresel terörizm) de eklenmiştir.

11 Eylül saldırıları ile Amerikalılar ilk kez kendi topraklarında yaşadıkları bir saldırının şokunu yaşamışlar, Başkan Bush'un terörizme karşı savaş doktrini, ABD'yi bir yandan bu savaşı küreselleştirmeye, diğer yandan da kendi çıkarlarının gereği saydığı eylemleri kendi başına veya tek yanlı olarak gerçekleştirmeye sevk etmiş, Amerika'da giderek uniletaralist yani tek başına hareket etme eğilimi ortaya çıkmıştır.

11 Eylül 2001 tarihinde ABD'deki hedeflere yönelik saldırıların sonrasında Amerika bu saldırıya karşı, "teröre karşı savaş" ilan etmiş, 11 Eylül 2001'den itibaren terörle savaş ABD'nin dünyayla ilişkilerinin merkezine oturmuştur. Bu çerçevede girilen eylemler zincirinde Afganistan teröre karşı ilan edilen savaşta bir cephe halini almıştır. 11 Eylül saldırısını bahane ederek önce Afganistan'a sonra Irak'a saldıran ABD'nin hedefi, üstün askerî gücüyle bütün potansiyel düşmanlarını sindirmek ve küresel hâkimiyetini ilan etmekken, küresel düzenin tek hâkimi olduğunu kanıtlamak amacıyla atıldığı maceranın daha ikinci ayağında Irak'ta tam bir çıkmaza saplanmıştır. ABD, demokrasi ve özgürlük getirmek vaadiyle geldiği Orta Doğu'yu büyük bir kargaşanın eşiğine getirirken, Bush'un 11 Eylül sonrası ortaya koyduğu tek taraflı ve sertlik yanlısı tavır ABD'yi dünyada en sevilmeyen ülke hâline getirmiştir. Yaşananlar, ABD'nin küresel düzeni sağlayamayacağını göstermenin ötesinde Küresel güç gerçekten tek mi? Sorusunu da dünya gündemine taşımıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından dünyada askerî açıdan tek süper güç olarak ABD'den söz edilirken, 2001 sonrası dünyada küresel güç olarak hâlâ tek bir gücün ABD'nin hâkimiyetinden söz edilip edilemeyeceği tartışılmaya başlanmış, Çok kutuplu bir yapının hâkimiyeti yönünde yapılan açıklamalar bu soru ve tartışmalara paralel bir şekilde gündemdeki yerlerini almıştır.

Genel resme baktığımızda, iki kutuplu dünya sonrası askerî güç olarak ABD tüm ihtişamıyla mevcudiyetini alırken, bugün bu yapıda askerî güç açısından da hem teknoloji, hem nicelik hem de yapı açısından Çin ve Rusya'nın askerî gücü görülmektedir, görülmelidir. Yine iki kutuplu dünya sistemi sonrası ekonomik güç olarak üç süper gücün ABD, AB ve Japonya'nın varlığından söz etmek mümkünken, bugün dünyada Rusya, Çin, Japonya, Hindistan vb. güçlenen, hızla büyüyen, teknoloji üreten ulusal ekonomileri görmekteyiz. İçinde bulunduğumuz dönem, politik sorunların bile ekonominin yörüngesine kaydığı yeni bir dünya düzenini karşımıza çıkartırken, dış politikada güvenlik ve savunma unsuru üzerine kurulan geleneksel yaklaşımlar da yerini ekonomik önceliklere ağırlık veren ekonomi diplomasisine bırakmaya başlamıştır(Kayhan, 1998: 6).

Bu tabloda çok açık bir şekilde görülmektedir ki, ABD hâlâ tek süper güç olarak ağırlığını devam ettiriyor gözükse de siyasi, askerî ve ekonomik gücü bu süreci tek başına götürebilmeye yeterli değildir. Bu anlamda tek süpergüç olarak değil, büyük bir güç olarak Amerika'dan söz edilebilir. Bugün görünen dünyada tek bir küresel gücün değil, ulus devlet özelliğini de koruyan pek çok güç ve ittifakın bulunduğudır. Ancak buradan yola çıkarak artık tek kutuplu sistemin değil, çok kutuplu sistemin söz konusu olduğunu söyleyebilmek için henüz erkendir. İçinde bulunduğumuz süreç ne çok kutuplu güçler dengesine dayanmaktadır ne de tek kutuplu. Ancak şu söylenebilir ki, dünya çok kutuplu bir yüzyıla girmenin eşiğindedir. Ancak henüz çok kutupluluğa geçiş sürecinde, çok taraflı dünya düzeninin kutuplarının kimler olduğu ve bunların birbiriyle nasıl ilişki kuracağı, resmolunan dünya siyasi, ekonomik ve askerî tablosunda netliğe ulaşmamıştır. Öyle ki büyük ülkelerin büyük kısmı siyasi değişim içindedir. Ancak açık olan ve genel kabul gören, ABD'nin Soğuk Savaş'ın bitmesiyle kazandığı tek hegemonik güç konumunun, tek kutuplu dünya düzeninin çok uzun süre varlığını koruyamayacağı, çok kutuplu bir dünyaya doğru kaçınılmaz bir ilerleyişin olduğuudur.

Örneğin, Çin Dışışleri Bakanlığı Sözcüsü Liu Jianchao, 7 Temmuz 2005 tarihinde Beijing'de düzenlenen basın toplantısında "Çin ve Rusya Arasında 21. Yüzyıldaki Uluslararası Düzenle İlgili Ortak Bildiri"de adil ve haklı yeni uluslararası siyasi ve ekonomik düzenin kurulması için çaba harcanması ifadesinin yer aldığını hatırlatarak, çok kutupluluğun uluslararası toplumun ve uluslararası düzenin gelişmesinin yönünü temsil ettiğini, aynı zamanda uluslararası ilişkilerdeki demokratikleşmenin ve çok taraflılığın simgesi olduğunu belirtmiştir. Liu Jianchao, Çin ve Rusya dâhil dünyanın birçok ülkesinin çok taraflılığı savunduklarını ve dünyanın çok kutupluluk yönünde gelişmesinden yana olduklarını kaydetmiştir (<http://turkish.cri.cn/1/2005/07/07/1@38885.htm>).

Çok kutuplu dünyaya ilişkin modellerde Dünya nüfusunun beşte birine sahip olan Çin hem askerî hem de ekonomik kapasitesinin yüksekliği bağlamında önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde Çin, dünyanın beş büyük gücü olarak gösterilen ABD, Avrupa Birliği, Rusya, ve Japonya'nın yanında yer almaktadır.

2001 sonrası süreçte, birçok güç merkezinden oluşan çok kutuplu ve dengeli bir uluslararası sistemin, dünyanın çıkarlarına tek bir liderin ve merkezî bir gücün hüküm sürdüğü bir sistemden daha uygun olduğu, yani tek lidere ve tek güce dayalı bir sistemin doğası gereği denetimsiz ve baskıcı olacağı, direniş ve düzensizlik yaratacağı düşüncesi gerek Çin gerekse Rusya tarafından söylemlerde vurgulanır hâle gelmiştir.

Rusya lideri Vladimir Putin, Münih'te yapılan 43. Uluslararası Güvenlik Konferansı'nda alışılmışın dışında ABD'yi çok sert bir biçimde eleştirirken, güç dengesine dayanan ve caydırıcılık dengesiyle desteklenen, ihtilafların

körüklenmektense çözüldüğü, güçlülerin sınırlandırıldığı ve zayıfların korku içinde yaşamadığı daha sağlıklı birçok kutuplu uluslararası sistem için de çağrı yapmıştır. 10 Şubat 2007 tarihinde Münih Güvenlik Konferansı'nda yaptığı konuşmada, bir nebze Soğuk savaş dönemi söylemlerini hatırlatan bir çıkışla, tek kutuplu dünya düzeninin kabul edilemez olduğunu vurgulayarak, ABD politikalarını ağır bir şekilde eleştiren, ABD'nin dayattığı tek kutuplu dünya konseptinin yeni çatışmalara neden olabileceğini belirten Putin, ABD'yi tehlikeli ve pervasız dış politika uygulamakla ve yeni bir nükleer dönemi başlatmaktan başka hiçbir şeye yararı olmayacak ve anlaşmalara aykırı bir füzesavar sistemi planlamakla suçlamıştır. Putin, Rusya'nın ABD füze savar planlarını asimetrik yöntemlerle karşılayacağını da altını çizirken, ABD'nin tek taraflı ve çoğu kez meşru olmayan eylemlerinin hiçbir soruna çare olmadığını, aksine bu tür eylemlerin insanlık trajedilerine ve yeni gerilimlere neden olduğunu belirtmiştir. Uluslararası ilişkilerde gücün âdeta sınırsız kullanımının izlendiğini ve ABD'nin dünyayı devam edecek çatışmalara sürüklemekte olduğunu ifade ettiği konuşmasında Putin, ABD'nin her yönden ulusal sınırlarının ötesine geçtiğini, uluslararası hukukun temel prensiplerini giderek ihmal ettiğini, kendi değerlerini diğer ülkelere dayattığını, bunun, diğer uluslara empoze edilen ekonomik, politik, kültürel ve eğitim politikalarında görüldüğünü belirterek bu şartlarda hiç kimsenin kendini emniyette hissetmemesi nedeni ile silahlanma yarışının tetiklendiğini söylemiştir. Şartların bazı ülkeleri kitle imha silahları edinmeye teşvik ettiğini ifade ederken Putin, askerî gücün kullanılması konusunda karar verebilecek tek mekanizmanın BM Sözleşmesi olduğunu söylemiştir. NATO'nun ve AB'nin BM yerine ikame edilmemesi gerektiğini de belirtirken, NATO'nun Rusya sınırlarına doğru genişletilmesinin küresel tehditleri özellikle de terörü karşılamakla, ittifakın modernizasyonu ve Avrupa'nın güvenliği ile ilgili olmadığını ve karşılıklı güveni sarstığını da vurgulamıştır. Putin, "tek kutuplu" dünya düzeninin kabul edilemeyeceğini belirtirken, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ABD'nin başını çektiği Yeni Dünya Düzeni'ne karşı, uluslararası bir toplantıda yaptığı konuşma ile bir anlamda ABD'ye meydan okumuştur. Rusya devlet başkanı'nın tek kutuplu düzene karşı yeni bir denge arayışının ve oluşumunun sinyalini verdiği konuşmasından öne çıkan cümleler de tek kutuplu dünya düzeni ve ABD öncülüğündeki batı politikalarının uygun bulunmadığı, ABD'nin her şeyin üzerinde davrandığı, ABD'nin "önleyici müdahale yaklaşımı ve uygulamasının doğru olmadığı ve çatışma alanlarını daha da arttırdığının ortaya çıktığı, NATO'nun ülkelerin çoğunluğunun üye olduğu bir dünya kurumu olmadığını bu nedenle bütün dünyayı temsil eden bir güç gibi davranamayacağı, uluslararası sorunların çözüleceği zeminin BM olduğu, ABD'nin, ulusal güvenliği gerekçe göstererek ulusal sınırları tanımadığı bunun ise büyük bir çatışma yarattığı, Tek yönlü eylemlerin çatışmaları çözmediği aksine kötüleştirdiği önemle vurgulanırken, ABD'nin BM'yi dikkate almadığı da anımsatılarak, Rusya'nın da gerekli gördüğünde özellikle nükleer silah

kullanımı konusunda aynı yöntemi kullanabileceği ima edilmiştir (<http://www.securityconference.de/konferenzen/rede.php?sprache=en&id=179>).

SONUÇ

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 10 Şubat günü Almanya'da düzenlenen 43. Münih Güvenlik Konferansı'nda ABD ve NATO'yu eleştirdiği konuşması dünya gündeminde oldukça büyük bir yankı bulduğu gibi tek kutuplu dünya düzenine yönelik eleştirisi özellikle Üçüncü Dünya ülkelerinden büyük destek almıştır. Ancak, Putin'in ABD'yi ve onun üzerinden tek kutuplu dünyayı hedef alan konuşması, tek kutuplu dünyanın sona erdiği anlamına gelmemektedir. Putin döneminde, Boris Yeltsin döneminin tek kutuplu dünyaya boyun eğen politika anlayışı terk edilerek, bunun yerine her yerde biz de varız stratejisi geliştirilmiştir. Rusya bir enerji devi, ileri teknolojiye dayalı silah üretebilme kabiliyetine sahip olsa da, günümüzde ciddi ekonomik problemleri olan bir ülkedir. Henüz ABD'nin karşısına çıkacak düzeyde bir güce erişebilmiş değildir. Ancak Putin, çok kutuplu bir dünyaya yönelik olarak; güçlenen merkezî ve otoriter yönetimi ile etkinlik kazanırken Şangay İşbirliği Örgütü içinde Çin ile iş birliği yaparak ABD'nin Avrasya çıkarları karşısında jeopolitik etkinliğini artırma yolunu benimsemiştir ve Avrasya satranç tahtasında ABD'nin asıl rakiplerinin Rusya, Çin ve Hindistan olduğunun farkındalığında, ABD çıkarları karşısında Hindistan ve özellikle de Çin ile ilişkilerini geliştirmeye özen göstermektedir (http://www.globalstrateji.org/TUR/Icerik_Detay.ASP?Icerik=926).

Dengeleyici bir gücün yokluğu ABD'nin Afganistan ve Irak'ı işgal etmesine, bu iki toplumu ezmesine ve rejimlerini devirmesine izin vermiştir (<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=213436>). Ancak, genel kabul gören ABD'nin her şeye muktedir, karşı konulmaz bir güç olduğu, dünyayı dilediği gibi yönettiği, ABD'nin gözden çıkardığı ya da karşısına aldığı hiçbir liderin ayakta kalamadığı, küreselleşme sürecine ve dünya ekonomisine de ABD'nin yön verdiği, kimsenin onun çizdiği senaryonun dışına çıkamadığı yönündeki anlayış (<http://www.milliyet.com/2006.09.13/guncel/agun.html>), 11 Eylül saldırıları ile güç kaybettiği gibi artık dünyanın yükselen yeni güçleri her ne kadar bugünkü koşullarda ABD'nin karşısına bir kutup olarak çıkmaya hazır olmasalar da çok kutupluluğa doğru giden sürecin işaretlerini sunmaya başlamışlardır.

KAYNAKÇA

Berktaş, Fatmagül, (Ekim 1999-Mart 2000), "Küreselleştikçe Parçalanan Bir Dünyanın Düşünsel İzdüşümü: Postmodernizm", **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Yayın No: 21-22, s. 1-12.

Büyükelçi Osman Korutürk'ün Türkiye Araştırmalar Merkezinde Yaptığı Konuşma, <http://www.turekischebotschaft.de/tr/arsiv/2001/k1812011.htm>.

“Çin: Çok Kutupluluk, Uluslararası Toplumun Gelişme Yönüdür”, <http://turkish.cri.cn/1/2005/07/07/1@38885.htm>.

Eralp, Atilla, (1992), “Değişen Uluslararası Sistem, Globalleşme ve Parçalanma Eğilimleri”, **İktisat Dergisi**, Ocak-Şubat, s. 21-23.

Eslen, Nejat, (2007), Çok Kutuplu Düzenin Başlangıcı, http://www.globalstrateji.org/TUR/Icerik_Detay.ASP?Icerik=926.

Kayhan, Muharrem, (1998), “Çok Sesli Diplomasi”, **Görüş**, Sayı: 36, İstanbul, Temmuz-Ağustos, s. 6-7.

Kohen, Sami, (1994), “Yeni Dünya Düzeninde NATO’nun Değişen Stratejisi ve Türkiye”, **Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye**, Der.: Sabahattin Şen, 3. Baskı, Bağlam Yayınları, s. 111-121.

Seale, Patrick, “Putin Çok Doğru Konuştu”, (2007) <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=213436>.

“Russian President Vladimir Putin’s Speech at the 43rd Munich Conference on Security Policy”, <http://www.securityconference.de/konferenzen/rede.php?sprache=en&id=179>.

Sander, Oral, (1996), **Siyasi Tarih 1918-1994**, 5. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.

Sönmezoğlu, Faruk, (1994), “Sunuş”, **Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye**, Haz. Sabahattin Şen, 3. Baskı, Bağlam Yayınları, İstanbul, s. 9-21.

Ulagay, Osman, (2006), “Batı’nın Tahtı Sallanıyor” <http://www.milliyet.com/2006.09.13/guncel/agun.html>.

Ülman, Halûk, (1994), “Dünya Nereye Gidiyor?”, **Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye**, Haz.: Sabahattin Şen, 3. Baskı, Bağlam Yayınları, İstanbul, s. 31-55.

